

VOC— Journael

VOC-KAMER ANTWERPEN VZW
NATIONALESTRAAT 50/32
2000 ANTWERPEN
(0032)32251942
jan.hubert@skynet.be

Jaargang 1, nr 2

10juli 2013

Voorwoord van de voorzitter

Toen we startten met de eerste besprekingen en plannen voor het Journael, het was aarzelend en afwachtend, dachten we onmiddellijk aan Sus Mees. Immers was het Sus die regelmatig het idee opperde om de kennis die in de vereniging aanwezig was te verspreiden met een blad, een soort nieuwsbrief of een tijdschrift.

Sus is voor de VOC Kamer Antwerpen een wandelend boek. Wanneer hij een lezing geeft wordt de zaal muisstil en geniet van de vele anekdoten die hij uit zijn mouw schudt. Komt er een Amsterdammer te voorschijn, dan moet het al heel sterk zijn dat hij geen voorouders heeft in Antwerpen of Gent.

Onvergetelijk was ons bezoek aan het Rijksmuseum. Het was nog voor de verbouwing, dus is het al minstens tien jaar geleden.

Een kunsthistorica zoals Amsterdam er vele heeft, blond en hoge benen, was onze gids. Toen de zaal werd bezocht waar de portretten hingen van de Heren Zeventien, was er ook een schilderij van een neef van Vandenbroucke. Ter herinnering: Deze Vandenbroucke was opperkoopman, geschilderd door Frans Hals. Een kopij versiert onze lidkaarten, waarvan nog slechts enkelen zich kunnen verheugen over het bezit ervan (Maar Jan heeft beloofd dat hij er werk van zal maken). Dit heeft de jonge dame geweten want ze was nog maar net begonnen met haar uitleg of Sus, alsof er een mitraillette afging, wees er haar op dat ook deze neef van Brabant afkomstig was. Zoals trouwens alle andere heren Zeventien.

Ik heb zelden iemand zo de kluts zien verliezen als deze dame.

Paul Koop

Hoogstwaarschijnlijk heeft zij direct na de rondleiding een nieuwe studierichting gekozen.

Wat ook niet genoeg geweten is in onze vereniging: de rijke bibliotheek die meestal werkeloos zit te wachten op belangstellenden. Ook was het Sus die de boeken verzamelde, ze catalogeerde, lijsten maakte. Een reusachtig werk. Alleen een man met grote liefde voor de Vlaamse 17de en 18de eeuw is tot zo iets in staat.

Daarom is het voor mij een eer om Sus in te leiden als redacteur van het Journael. Ik wacht vol ongeduld op zijn bijdragen en zal ze gretig lezen, en zeker zo belangrijk, ze bewaren als een waardevolle aanvulling van mijn bibliotheek.

Oproep

Heeft u een aardig verhaal, een gezellige anekdote, een weetje of een wetenschappelijk artikel dat zou passen in ons ledenblad dan stuurt u dat toch even op! Misschien kan het gepubliceerd worden.

We danken alvast iedereen die heeft meegewerkt aan dit nummer.

Verantw. uitgever
Jan Hubert

In dit nummer:

VOORWOORD	1
FRANCISCUS VAN DEN ENDE	2
EEN ADMIRAALSTRAAT IN ANTWERPEN	3
GEWICHTIGE HANDEL	5
ACTIVITEITEN TENTOONSTELLINGEN	6
THE BODY IS ALL YOURS	8

Hoe eenvoudig kan het zijn !

Op Madagaskar is een postsysteem uit de 17de eeuw ontdekt waar archeologen 40 inscripties vonden op een steen. Het zijn berichten van zeelui die op weg waren naar of terugkwamen van Batavia. Madagaskar was een logische tussenstop, waar de schepen konden hersteld worden en proviand ingeslagen. De zeelui maakten van de mogelijkheid gebruik om nieuws te versturen. Na het maken van de inscriptie legden ze hun brief onder de steen. Latere bezoekers namen de brief mee en legden hun brieven in de plaats. Email ...? Niet nodig !

Bron: Historie nr3, 2012

FRANCISCUS van den ENDEN deel 2

door Paul Koop

Amsterdam en de Konst-winkel

Verschillende theorieën doen de ronde om het vertrek naar Amsterdam te verklaren. Vond Franciscus het geestelijk klimaat in Antwerpen te beklemmend en zocht hij een tolerante omgeving? Of evolueerde zijn katholiek geloof naar het Jansenisme? Deze richting in het katholicisme had overeenkomsten met het calvinisme. Tevens zou hij grote belangstelling getoond hebben voor het alchemisme. Wat ook de dieper liggende reden tot emigreren was, aangekomen in Amsterdam begon hij met een 'Konst-winkel' op de Nes nr 59. Vandaag is er het theater Frascati gevestigd. Deze handel lag veraf van zijn filosofisch theologische opleiding in Antwerpen. Maar hij zag dat zijn broer Martinus succes had met de kunsthandel in Antwerpen, en met zijn steun en ervaring wilde hij in het zaken doen slagen. Zijn jong gezin moest onderhouden worden.

Hoe zag Amsterdam er uit rond 1645?

De vredesonderhandelingen tussen de Europese staten kwamen in volle voorbereiding. Binnen drie jaar, in 1648, zou de vrede van Westfalen en Münster gesloten worden. De gouden Eeuw was op haar hoogtepunt. De Oost-Indische en West-Indische Compagnie brachten goederen uit de hele wereld naar Amsterdam, waar ze op veilingen, uit pakhuizen en vanaf de kaaien verhandeld werden. De rijkdom stroomde de stad binnen. De eerste grachtengordel met de Herengracht, Keizersgracht en de Prinsengracht was al gegraven. Een titanenwerk. De stad was tweemaal zo groot geworden. Rembrandt was 37 jaar oud. De afbraak van het oude stadhuis werd voorbereid en Jacob van Kampen kreeg van de magistraat de opdracht voor het bouwen van het nieuwe stadhuis. Dit zou het nieuwe wereldwonder worden: de trotse uitstraling van de macht van de 7 Provinciën, maar vooral van het machtige Amsterdam.

Amsterdam was protestants. Vooral door de invloed van de Zuid-Nederlandse immigranten zoals Plancius (Platevoet) uit Dranouter, Gommarus afkomstig uit Brugge, predikant Heinsius uit Gent was het strenge calvinisme de godsdienst. Door drukke contacten met de toen bekende wereld en door de handel werden ook andere belevingen van de godsdienst gedoogd. De Lutherse, vooral de Duitse handwerklieden, hadden hun gebedsruimten. De Mennonieten of Doopsgezinden richtten hun kerken in. Opvallend was de Joodse gemeenschap gevormd door de Sefardische Joden uit Portugal en Spanje. De twee grote synagogen bepalen vandaag nog steeds het stadsbeeld. De meeste Amsterdammers bleven katholiek. De grote groep der werklieden en dagloners bleven hun oude godsdienst getrouw. Ook zij mochten hun diensten vieren maar dienden het in stilte en teruggetrokken te doen: de kerken mochten niet opvallen. Schuilkerken werden gebouwd en achter de gevels van woonhuizen werden indrukwekkende gebedsruimtes ingericht. Zij zijn nog steeds te bewonderen: Onze Lieve Heer op Zolder en de kerk op het Begijnhof.

Deze stad trof Franciscus aan toen hij met zijn vrouw Clara Vermeeren en hun dochter Clara Maria waarschijnlijk met de trekschuit naar het Noorden voeren en op de Nes de kunstwinkel begon. Als katholiek vond hij zijn inspiratie in de Posthoorn, de schuilkerk in het achterhuis op de Prinsengracht 7. In 1648 werd de tweeling Anna en Adriana Clementina geboren. De doop vond plaats in de Posthoorn. Door het opmaken van een boedel inventaris is bekend dat een huurder bij het gezin introk. Het was Leendert Cornelisz van Beyeren, zoon van Cornelis Aertsz. Hij had van zijn vader een belangrijke kunstcollectie geërfd. Deze Leendert was een leerling van Rembrandt. Er zijn geen werken van hem bekend. Wel het vermelden waard is de opname in de inventaris van een prentboek met 100 portretten geschilderd door Anton van Dyck. Dit was zonder twijfel van Dyck's Iconografie.

(vervolg pag. 3)

FRANCISCUS van den ENDEN (vervolg)

Boeiend is vast te stellen dat de Nes vlakbij de Zwanenburgwal is. In dit stadsdeel waren de schilders actief. Hendrik Van Uylenburgh had er een groot schildersatelier, waarvan Rembrandt de leiding had. Ook de Pijlsteeg lag dicht in de buurt. Hier pikten de schilders hun modellen op die er minnaars voor enkele uiten en voor korte tijd ontmoetten. Vandaag kan de wandelaar nog een oude brandewijn drinken in de proeverij Wijnand Focking midden in deze steeg gevestigd.

(wordt vervolgd)

EEN ADMIRAALSTRAAT IN ANTWERPEN

door Sus Mees

In april 2007 stonden we samen (naar ik meen, maar ik zéker vroeger) in het Middelburgse museum voor 6 grote wandtapijten, product van origineel Zuid-Nederlands meesterschap. Even later zochten we tevergeefs naar het grafmonument van twee hoofdrolspelers in de bevrijding van Zeeland. Iemand bracht ons naar de rustplaats van de Evertsen. Daarna reden we door naar Westhove/Domburg/Vlissingen.

In Antwerpen -Zuid is een straat naar één van de helden genoemd: de 'Admiraal De Boisotstraat'. Het betreft hier Louis De Boisot, voor Hollandse auteurs, met zijn broer Charles, 'Nederlandse' edellieden en medestanders van Oranje. Het zijn Brusselaars en afstammelingen van een Bourgondisch geslacht.

Louis De Boisot (Brussel ca. 1530 – Zierikzee 1576) is de jongste en in 1571 gedwongen uit te wijken met verbeurdverklaring van zijn goederen, alhoewel hij het 'Eedverbond der Edellen' (Compromis) in 1566 niet had ondertekend. Hij trachtte de Franse Hugenoot Gaspar de Coligny nog te ondersteunen, maar die werd vermoord (1572) en Louis gevangen. Hij ontsnapte en via Engeland trachtte hij samen met zijn broer Haarlem te bevrijden (1573).

In dat jaar werd hij door Oranje tot admiraal van Zeeland benoemd en in 1574 tot luitenant-admiraal van Holland en Zeeland samen. Hij veroverde in die periode het fort Rammekens, Vlissingen, Arnemuiden, Middelburg (1574) en vernietigde de Spaanse hoofdvloot bij de nu verdronken stad Reimerswaal (omgeving Tholen). Bij al die gevechten, ook als Geuzenleider, verloor hij een oog.

Richting Antwerpen overwon hij, met 64 kleine geuzenscheepjes, de Spaanse reservevloot in de slag bij Lillo, ondanks het feit dat vanuit de stad geen hulp opdaagde! Dat was óók het geval geweest met Jan van Marnix, tijdens de fatale "zeeslag" bij Oosterweel (1567), waar hij sneuvelde (herinner 'De Val van Antwerpen'). Iets noordelijker diende Zierikzee verlost te worden, maar zijn poging tot ontzet liep dramatisch af. Vóór de ogen van Oranje kantelde zijn vaartuig, de 'Boerendamme' en Lodewijk verdronk (1576). Wegens zijn aandeel bij het ontzet van Leiden, bekwam hij een gouden penning en de stad de eerste Nederlandse universiteit (1574), waar een stroom Zuid-Nederlanders zou doceren, o.a.: P. de Bert, A.Thys, F. van Raphelingen, F. Goemare, J. Kerckhove, J. Lips, A. de Waele, B. de Smedt, J. v.d. Driessche, J. van Meenen, in wiens handen Oldenbarnevelt de eed aflegde.

(vervolg pag.4)

EEN ADMIRAALSTRAAT IN ANTWERPEN (vervolg)

Portret van Louis De Boisot en gevechtscène

In tegenstelling tot zijn jongere broer was Charles De Boisot (Brussel ca.1530 – Zierikzee 1575) iets méér diplomaat, want hij tekende wél het z.g. ‘Compromis’.

Wanneer Alva, met onbeperkte bevoegdheid, in de Nederlanden verscheen, week Charles ook uit met verlies van zijn bezit. Hij sloot zich bij de Watergeuzen aan, die bij Elisabeth I van Engeland steun zochten en ze tijdelijk kregen. Zoals zijn broer maakte hij het drama van Haarlem mee (1572-73), maar hielp ook als gouverneur van Vlissingen de Zeeuwse eilanden te bevrijden.

Hij stond blijkbaar bij de Hoge Overheid van Holland en Zeeland goed aangeschreven, want hij leidde mee de Vredesbesprekingen in Breda (1575), die leidden tot de Pacificatie van Gent (1576). Tijdelijk, want door de komst van Don Juan, trokken Holland en Zeeland zich terug op het moment dat in het grootste geheim Spaanse troepen de Zijpe (tussen Philipsland en Duiveland in Zuid-Beveland) overtrokken om met 8000 man, o.l.v. Mondragon, Zierikzee aan te vallen, dat negen maanden stand hield. De Boisot werd waarschijnlijk door eigen vuur gedood (afb). De stoffelijke resten werden in 1575-76 bijgezet in de Middelburgse abdijkerk, waar we tevergeefs naar uitkeken.

De Zeeuwse militaire actie werd vereeuwigd – een miljoenenbezit ! – door 5, later 6 zeer grote wandtapijten.: Reimerswaal, Rammekens, Lillo, Den Haak Zierikzee en Oranje . De ontwerpers waren volgens Nederlandse bronnen de ‘Delftse’ wever Jan de Maecht (uit Brussel !) ook zijn zoon Hendrick ; de ‘Nederlandse’ schilder en kunsthistoricus Carel I Van Mander (Meulebeke 1548-1606) en de zoon van de Antwerpse plateelbakker, Cornelis Vroom (1566-1640).

Ze werden vervaardigd in opdracht van de Staten van Zeeland tussen 1593 en 1604 en nu gerestaureerd.

Bron: A.vd Lem; J. v.d Aa; P.J; Blok; J.Briels.

GEWICHTIGE HANDEL

door Jan Hubert

Dat de specerijenhandel de VOC heeft groot gemaakt is nu genoegzaam bekend. Dat de specerijen niet allemaal dezelfde herkomst hadden is wellicht al wat minder bekend. In het algemeen kunnen we stellen dat elk eiland in de oost zowat zijn specialiteit had. De Molukken stonden gekend voor kruidnagel, Ceylon (Sri Lanka) voor kaneel, muskaatnoot van Banda, opium uit Bengalen. Naast de kruidenhandel maakte goud, porselein, zijde, textiel en nog veel meer deel uit van de re-tourlading naar de Zeven Provinciën. Eigenlijk liet de VOC haar oog vallen op alles waar geld mee te verdienen viel. Ceylon had naast de beste kaneel nog iets anders te bieden van letterlijk zwaar gewicht, namelijk olifanten. De kolossen leefden met duizenden op het eiland en werden ingezet voor allerlei taken vooral in de bosbouw en transport. In de topjaren bracht een dier zonder gebreken en met slagstanden 5000 à 7000 gulden op. Als dat geen goede reden was om een lucratieve handel op te zetten!

Hoe ging de vangst in haar werk? Aanvankelijk joeg men de beesten op naar valkuilen en strikken. Maar al gauw bleek dat er teveel dieren bij deze brute vangstmethode gewond werden en dat dit de waarde van de koopwaar aanzienlijk deed dalen. Dus werd er een alternatief bedacht in de vorm van een driehoekig terrein afgezet met een stevig hek, het best te vergelijken met een visfuijck.

Het gebied was onderverdeeld in grote stukken met poorten, maar telkens werden deze stukken terrein kleiner naar het einde toe. Langzaam werden de gevangen dieren verder geleid, tot ze tot rust kwamen en gewoon werden aan hun omgeving. Op het einde van het terrein was er een trechter die de dieren één voor één naar de enige uitgang leidde. Daar werden ze opgewacht door twee tamme olifanten met hun verzorgers. Het wilde exemplaar werd aan deze twee tamme dieren vastgebonden en kon er met temmen worden begonnen. Een tamme olifant was erg gegeerd niet alleen op Ceylon maar ook in de koninkrijken daar rond en in India. De mooiste olifanten werden door de hoogste elite als vervoermiddel gebruikt, de mindere exemplaren als lastdier. Ook als oorlogswapen wa-

ren de dieren te duchten, echte stormrammen.

Dat de dieren hun gewicht waard waren maken we op uit de inventarissen, waar de olifanten tot in de kleinste details werden genoteerd zoals de schofthoogte, het ontbreken van een stuk tand of teen. Het bepaalde immers mee de waarde.

Voor vervoer naar het vasteland had de VOC in Jaffnaptham een olifantenkade aangelegd, waar de Indiase kooplui na afrekening hun dieren gemakkelijk de transportschepen konden laten opstappen.

De VOC had ruim 150 jaar het alleenrecht op de verkoop van olifanten. Soms werden dieren als zeer gewaardeerd relatiegeschenk geschonken. Willem V kreeg op die manier een koppel Ceylonese olifanten voor zijn menagerie met exotische dieren in het paleis Het Loo in Apeldoorn. Ze moeten het er goed hebben gesteld, want men vond 'consequenties' (oftewel sperma) op de grond. Een klein olifantje is er echter nooit van gekomen. Een donker kantje aan het verhaal: het sterftecijfer onder de gevangen olifanten lag rond de 25%.

Bronnen: <http://www.voc-kenniscentrum.nl/prod-olifanten.html>

Historie, p.26,nr 3, 2012.

Afbeelding: Olifantenvangst, Ph. Baldaeus, Ceylon, Amsterdam 1672, p. 198

Activiteiten

Het weer in **mei** kan men niet als schitterend beschrijven. Maar bij de uitstap naar Raversijde en Oostduinkerke konden we echt niet klagen, gewoon een heel fijne zonnige dag.

Op het provinciaal domein Raversijde kregen we een gedegen uitleg over het leven van de vissersgemeenschap die zich in het middeleeuwse dorp Walraversijde had gevestigd. De opgravingen zijn nog altijd niet afgelopen dus bestaat er een reële kans dat er nog heel wat interessante feiten aan het licht worden gebracht en dat we onze kijk op de zgn. ‘donkere middeleeuwen’ ernstig moeten bijstellen.

Na het aperitief smaakte de vislunch in Nieuwpoort niet ver van de vismijn meer dan voortreffelijk.

In de late namiddag ging het richting Nationaal Visserijmuseum in Oostduinkerke alwaar het (moeilijke) leven van de vissers heel plastisch werd

beschreven door de West-vlaamse gids.

De terugreis werd door de zoveelste file op de autostrade even bemoeilijkt, waarop de buschauffeur ons langs binnenwegen vergastte op een ritje door het mooie Vlaamse landschap. (J. Hubert)

In **juni** waren buschauffeur Marcel en Metropole vaste waarden voor een busreisje van de VOC- leden naar Den Haag. Rot weer, al sinds 6 uur donkere wolken. Vanaf de koffiestop tot en met het Huygensbuitenverblijf gietende regen. Dat was door meteo Den Haag niet beloofd.

Tijdens de rit legde Paul Koop ons uitgebreid uit hoe de familie Huygens nu precies in elkaar zat. Constantijn, Christiaan en Suzanne maakte daarvan het interessante deel uit. Daarnaast werd nogmaals geschetst dat Vlamingen gotische en ba-

rokke stijlen mee hadden geïntroduceerd in het noorden. En mochten we het vergeten zijn, Vlamingen lagen mee aan de basis van het strenge Calvinisme in de Zeven Provinciën.

Met een gids in de overdekte schuit ging het van het buitenverblijf ‘Hofwijck’ naar Den Haag. Echter het motorlawaaï overstemde meermaals het stemgeluid van de brave borst. Statige villa’s en prachtige tuinen wisselden elkaar af op de nog stille oevers. Vanaf de 17de eeuw was Den Haag reeds een belangrijke stad, waar de burgerij graag flaneerde over het Lange Voorhout e.a.. Waar mooie standbeelden kwistig werden neergepoot, waaronder het parmantige figuurtje van schrijver Louis Couperus.

Bij de stadswandeling

legde Paul ook het verschil uit tussen de verschillende bouwstijlen tot en met de moderne architectuur, speels en hoog.

In plaats van de voorziene koffielunch heeft de lekkere gebakken pladijs (een kanjer) met frietjes probleemloos de ontstane leemte kunnen opvullen. Super !

Voldaan en monter bezochten we de tentoonstelling over Constantijn en Christiaan Huygens in de Grote Kerk. Machtig !

Rond 17.00u werden we stilletjes naar buiten gewerkt en vonden we de weg terug naar het standbeeld van Johan De Witt.

Nog even genieten van het zonnetje onder een staalblauwe lucht met windkracht 6. Nog snel een foto van de fontein in de Hofvijver met schitterende regenbogen en het was weer tijd om op de bus huiswaarts te stappen. (E. Joukes)

Onze gids Paul Koop bij Louis Couperus en de regenboog over de Hofvijver in Den Haag
(foto's E. Joukes)

Tentoonstellingen & Musea door Paule Hofer

Het Rijksmuseum in Amsterdam is terug open

Op 13 april ging het Rijksmuseum, in koninklijke aanwezigheid (toen nog koningin Beatrix) terug open na 10 jaar renovatiewerken (2004-2013).

De geschiedenis

Het Rijksmuseum, eerst Nationale Kunstgalerij genoemd, opende zijn deuren in 1800 en was gevestigd in Huis Den Bosch in Den Haag. In 1808 verhuisde het, op bevel van koning Louis Napoleon (broer van...) naar het Paleis op de Dam omdat Amsterdam toen hoofdstad van Nederland werd. In de collectie bevond zich al *De Nachtwacht* van Rembrandt. In 1813 werd de museumcollectie overgebracht naar het Trippenhuis, een 17^e-eeuws stadspaleis aan de Kloveniersburgwal. Het Trippenhuis bleek uiteindelijk te klein en ongeschikt als museum en er werd beslist een “nationaal museum” te bouwen. Na jarenlang gedoe werd in 1876 gestart met de bouw. De architect was Pierre Cuypers (1827-1921) die aan de Antwerpse academie was opgeleid. Als goede 19^e-eeuwse katholiek met een 100-tal kerken op zijn actief, leverde hij in 1885 het Rijksmuseum af als een neogotische kathedraal. De eregalerij, gereserveerd voor de meesters van de Gouden Eeuw, heeft een middenschip, zijbeuken en een koor, waarin *De Nachtwacht* pronkt(e).

Niet iedereen was blij met dit “middeleeuwse” kasteel en begin jaren 1920 werden bij voorbeeld de fleurige muurschilderingen weggekrabd en/of overschilderd, zoals het goede calvinisten betaamt.

De renovatie 2004-2013

Na meer dan 100 jaar intensief gebruik en vele aanpassingen was het museum aan een grondige opknapbeurt en renovatie toe.

De opdracht aan de architecten was “verder met Cuypers – herstel de oorspronkelijke structuur van Cuypers”. Hoofdarchitecten voor de renovatie zijn Cruz & Ortiz, uit Sevilla; restauratiearchitect is Gijsbert van Hoogevest.

De architecten hebben alle latere bouwsels uit de twee binnenhoven weggehaald en de binnenhoven volledig vrijgemaakt en verdiept. Zo ontstaat er een atrium in twee delen die door een ondergrondse passage zijn verbonden. De Museumstraat die midden door het atrium loopt, kreeg glazen wanden. In dezelfde geest “verder met Cuypers” zijn de muurdecoraties hersteld of gereconstrueerd; de terrazzo mozaïekvloer in de voorhal is opnieuw aangelegd.

De inhoud van het museum – de museografie

Inhoudelijk was de belangrijkste keuze om de collecties te combineren met esthetische en historische objecten. En dit alles te presenteren in een chronologisch circuit dat de geschiedenis van Nederland vertelt over een periode van 800 jaar, van de late middeleeuwen tot heden. Schilderijen, beelden, historische voorwerpen en kunstnijverheid worden naast elkaar getoond.

De Parijse museumontwerper Jean-Pierre Wilmotte (Musée du Louvre!) heeft gezorgd voor een bijzonder mooie museografie. Elk tijdperk kreeg een eigen klimaat en kleur, intimistisch voor de middeleeuwen en de renaissance, grandioos en elegant voor de Gouden Eeuw. Hij ontwierp speciale vitrines, lichtornamenten en sokkels, en koos ook de kleuren van het interieur.

Alleen *De Nachtwacht* pronkt nog op zijn oude plaats in de eregalerij...

Facts & figures

De totale museumcollectie omvat ongeveer 1.000.000 voorwerpen;

Het vernieuwde museum toont ruim 8.000 voorwerpen uit deze collectie;

Er zijn 80 zalen, met 12.000 m² tentoonstellingsruimte;

De loopafstand door deze 80 zalen bedraagt ongeveer 1,5 km;

Het museum verwacht 1,5 à 2 miljoen bezoekers per jaar;

1 restaurant en 2 cafés: 500 stoelen;

300 m² winkel;

14.420 m² tuin;

Tot slot, het kostenplaatje van de renovatie: 375 miljoen euro.

Informatiebronnen: Rijksmuseum (www.rijksmuseum.nl) en een artikel uit Knack (17/4/2013).

The body is all yours door Emy Vanderveken

In de Noord-Westelijk uithoek van de Perzische Golf ligt aan de Shatt-al-Arab-delta de Iranese havenstad Khorramshahr, een tiental kilometer ten Noorden van het eiland waarop de al even Iranese haven Abadan is gebouwd. In feite houdt de Perzische Golf zelf het daar voor bekeken en is het de Shatt-al-Arab die de dienst waarneemt. Op zijn 200 km. lange landtocht verzamelt deze “Stream of the Arabs” water uit verschillende zijrivieren, o. a. uit de historisch zo gereputeerde Tigris en Eufraat, wringt zich tussen de grens van Iran en Irak door en spuugt uiteindelijk tonnen water en slik in de Golf.

Begin jaren zestig lagen wij met ons schip aangemeerd bij Khorramshahr, dat toen nog enigszins op een stad leek, maar in 1982 totaal werd verwoest door de in die regio met veel animo beoefende nationale sport : oorlog ! We waren bezig met lossen en de hitte stelde elk enthousiasme daarbij zwaar op de proef. Van onze 40 vaste bemanningsleden waren enkel diegenen buiten die bij het lossen onontbeerlijk waren. De anderen werkten zoveel mogelijk binnen en de enkelen die vrijaf hadden probeerden wat te slapen. “Passagieren” was niet aan de orde, want het was te warm en er was daar totaal niets te beleven.

Wij hadden ook nog een aantal Congolese bemanningsleden aan boord, die in Matadi waren aangemonsterd. Het waren jongens die de koopvaardij hadden uitgezocht om er al dan niet een toekomst op te bouwen. Onder het toezien van een opleidingsofficier verrichtten deze nieuwkomers allerlei werkzaamheden : wachtlopen, onderhoud, eventuele hulp bij laden en lossen en het eeuwige schilderen van een door zout water constant aangevreten scheepsromp. Samen met hen waren ook een dokter en een vrij bemoeizuchtige aalmoezenier ingescheept.

Een van onze Congolezen was Evarist, een stevige, intelligente en vriendelijke jongen, die de hem opgelegde taken trouw volbracht. Tijdens ons verblijf in Khorramshahr was hij samen met een collega buiten bezig met schilderwerken. Evarist en zijn maat Joseph hingen tegen de scheepswand, op een plank met touwen die via de reling van het schip konden worden gevierd of opgetrokken.

Het zal rond 15 u. geweest zijn toen onze marconist - in de haven vrij van dienst en toevallig ergens aan dek - zich opeens geconfronteerd zag met een ontredderde Joseph, die hem met veel armgezwaaai en wit van ogen probeerde uit te leggen dat Evarist zijn schildersborstel in het water had laten vallen. Nu had onze marconist in de loop van zijn carrière al hetere SOS meldingen gehoord en hij stond dan ook op het punt de zaak zonder meer af te handelen met de troostende woorden “trek het je niet aan jong, er zijn borstels genoeg...”. Maar Joseph ging verder. Niet alleen de borstel was in het water terechtgekomen, doch Evarist was hem achterna gesprongen en niemand had hem nog teruggezien ! Onze seinman drapeerde zich over de reling, maar beneden zag hij alleen het vrij snel stromende modderachtige water van de Shatt-al-Arab. Evarist was nergens te bespeuren.

De kapitein werd van de feiten op de hoogte gebracht. Hij verwittigde onmiddellijk de plaatselijke scheepsagent, die op zijn beurt blijkbaar direct de havenautoriteiten had gecontacteerd, want in no time verscheen er een motorboot van de havendienst. De omgeving werd deskundig afgezocht, maar van Evarist werd geen spoor ontdekt. Onnodig te zeggen dat het hele gebeuren bij onze Congolezen voor grote verslagenheid zorgde.

Twee dagen later kwam in de vroege namiddag de jobstijding binnen: in de omgeving van Abadan - meer dan 10 km. verderop - was een lichaam aangespoeld en de beschrijving in geradbraakt Engels liet weinig twijfel bestaan over de identiteit. Met een wagen van de scheepsagent reed de eerste stuurman, samen met nog een ander bemanningslid en de capita van de Congolezen naar de vindplaats. Ook de aalmoezenier had zich in de auto gewrongen. In het troebele water van de Shatt-al-Arab lag inderdaad een lijk, het gezicht omlaag en de armen wijd open gespreid. Met een haak probeerde men het tegen de kaaimuur te houden, terwijl een menigte toeschouwers met veel gebaren de gebeurtenis van commentaar voorzag, maar verder geen poot uitstak. Het was Evarist !

In een kaal kantoortje op de kaai was intussen ook een vier man sterke “officiële” Iranese delegatie aangekomen, die gewichtig aan de onvermijdelijke papierwinkel begon. Een van hen sprak behoorlijk Engels, wat ons bijzonder welkom was en na enig onderhandelen kregen wij gedaan dat het lichaam uit het water zou worden gehaald. Het kostte ons een paar sloffen sigaretten, maar terwijl wij in het bloedheet lokaaltje verder de vereiste persoonsgegevens afwerkten, had men toch het lijk opgevist en onder een soort laken op de kaai gedeponed.

De tolk bracht ons beleefd het leedwezen van de aanwezige Iranesen over en verzekerde ons dat de volgende dag op het plaatselijk kerkhof kon worden begraven. Wij mochten er op rekenen dat alles in orde zou worden gebracht en dat er zelfs plaats was voor eventueel een kleine plechtigheid. De tragische dood van een arme Congolees in dienst van een rijke Belgische firma was een item dat hen blijkbaar nauw aan het hart lag. Het geval Evarist werd een paar

(vervolg pag.9)

The body is all yours (vervolg)

keer vergeleken met de zaak Lumumba, die een paar maanden voordien was omgekomen/omgebracht. De ietwat sinistere verwijzingen naar dit Afrikaans idool stelden ons maar matig gerust. Maar de laatste details werden verder afgehandeld en in gedachten slaakten wij al een zucht van verlichting. Er bleef nog één laatste routinevraag : de godsdienst van de overledene? Onze aalmoezenier verkondigde luid : rooms-katholiek !

Het was alsof er tussen de ambtenaren een blok ijs op de wankelende tafel terecht kwam. Rooms-katholiek!!! De delegatie begon druk gesticulerend onder elkaar in het Iranes te roddelen en al verstonden wij er geen woord van, het was ons overduidelijk dat de poppen aan het dansen waren. De tolk vertaalde de beslissing van de Iranese afvaardiging: wij moesten begrijpen dat op een islamitisch kerkhof geen plaats was voor een rooms-katholiek en dat zij dus verder voor ons niets konden doen. Op onze vraag wat er dan moest gebeuren, kregen wij als antwoord : “the body is all yours”! De voltallige delegatie pakte de papieren bij elkaar en vertrok. De menigte op de kaai loste zich langzaam op en daar stonden wij: op een late namiddag, in een verloren gat aan de Perzische Golf, met aan onze voeten een niet meer zo vers lijk in een groezelig laken en met een aalmoezenier die de hele tijd maar stond te bidden en ons daarbij danig op de zenuwen werkte.

Eindeloos veel later kwam er tot onze verbazing vanuit het niets een witte camionette met rood kruis de kaai opgereden. Een paar in het wit geklede figuren brachten een doods-kist tevoorschijn, die duidelijk al veel achter de rug had. Op een of andere manier was de scheepsagent er in geslaagd contact op te nemen met een klein nabijgelegen Engels hospitaal en zij kwamen ons ter hulp. Zonder meer werd het lijk in de kist gelegd en wij hoorden dat het geheel tijdelijk in de koelruimte van het hospitaal zou worden ondergebracht. Een van de witte Samaritanen verheugde ons verder met de mededeling dat bij het Engels hospitaal een klein afgelegen kerkhof hoorde, waar overleden “heidenen” werden begraven. Daar zou een plaats zijn voor Evarist. Maar wij zouden wel zelf voor de definitieve “vier planken” moeten zorgen want de meegebrachte tweedehands kist werd enkel “uitgeleend”. Daarop vertrok de camionette met de onaantrekkelijke vracht. Wij dankten de onvolprezen scheepsagent en de aalmoezenier dankte God.

Aan boord ging onze sloopstimmerman in de ruimen op zoek naar bruikbaar hout. Uit een paar kratten stelde hij een nogal ruwe kist samen en voor het dichtmaken van de kieren gebruikte hij overgebleven planken en latten van de meest diverse verpakkingen. Reeds de volgende middag had hij zijn constructie via de scheepsagent bij het Engels hospitaal kunnen afleveren en kwam hij melden dat de delegatie van het schip naar de begrafenis kon vertrekken. Er was inderdaad enige haast bij, want nog diezelfde dag zouden wij afvaren.

Met twee wagens van de scheepsagentuur vertrok de delegatie naar het afgelegen kerkhofje. Omringd door een stofwolk kwam de witte camionette aangereden en de luid krakende en enigszins doorbuigende kist werd uit de wagen getild. Dat de bodem er niet uitviel was al een hele opluchting ! Dat het hout afkomstig was van allerlei verpakkingen was ook nog duidelijk zichtbaar, want er was absoluut geen tijd geweest om “de vier planken” van een lik verf te voorzien. Tot onze ontzetting bleef de zijkant “Nestlé Good Food Good Life” adverteren. Bij het voeteneinde lasen wij : “this side up” en over het hele deksel stond in grote zwarte letters: “keep away from boilers”! Wat een van de bemanningsleden fluisterend deed opmerken: “hopelijk gaat hij niet naar de hel...”. Het leverde hem een kwaadaardig gesis op vanwege de aalmoezenier.

De grafkuil vonden we niet, om de eenvoudige reden dat die er niet was ! Er waren ter plaatse wel enkele spaden aanwezig en er zat dus duidelijk niets anders op dan zelf de handen uit de mouwen te steken. De Congolese jongens deden het voor hun kameraad. Onze aalmoezenier, die tot onze stomme verbazing een wierookvat en zelfs een kannetje wijwater had meegebracht, berookte intussen de kist en zegende het geheel aansluitend met een rijkelijk natte kwispel. De kapitein, de aanwezige bemanningsleden en de Congolezen gingen correct in de houding, toen Evarist na de zware graafwerken eindelijk aan de aarde kon worden toevertrouwd. Het graf werd daarna bereidwillig dichtgespit.

De timmerman had heel attent ook voor een mooi kruis gezorgd, dat men met enige moeite en veel emotie in de zandgrond probeerde recht te zetten. De naam en enkele data van de overledene had hij zorgvuldig in een soort zwarte inkt op het fijn geschuurde hout geschilderd. Hij had er werk van gemaakt en het oogde ontroerend mooi. Tot slot van de plechtigheid sprak de aalmoezenier nog een passend gebed uit en sproeide de rest van zijn wijwater kwistig over het graf en over het kruis. Met een buiging nam iedereen eerbiedig afscheid van Evarist en zwijgend verlieten wij het kerkhof. Enkel de timmerman was nog wat blijven staan. Hij kwam ons even later achterna gelopen en hijgde verontwaardigd : “godverdomme, die Chinese inkt was niet waterproof !!!”

Dit verhaal is gebaseerd op ware gebeurtenissen, onafhankelijk van elkaar verteld door twee ex-zeevaarders. Na 50 jaar waren er echter alleen flarden van herinneringen over, die soms merkwaardig tegenstrijdig waren. Alhoewel luchtig, het blijft een tragisch verhaal!